

Sulten på rettferdighet

Magasinet for retten til mat

2005 nr 1

En høyesterettsdom til begjær? Eller besvær? *side 6*

Åtte gode grunner til å satse på retten til mat *side 10*

INNHOOLD

- 4 Coca-Cola møter motstand i India
- 6 En høyesterettsdom til begjær?
Eller besvær?
- 9 Retten til minstelønn i India
- 10 Åtte grunner til å satse på retten til
mat
- 11 Brevaksjon
- 15 Kan rätten till mat mätas?
- 16 Jordreform i India
- 18 Hvordan gjennomføre retten til
mat?
- 20 Pressmidler for å realisere retten
til mat
- 21 Patent på plyndring?
- 22 Å holde noe i hendene
- og se det i øynene
- 23 Magisk om menneskesinnet i krig
og krise
- 23 Balansert og oversiktelig om
Afrikas historie

Utgitt med støtte fra NORAD

Redaksjon: Kristin Kjæret, Margot Skarpeteig,
Vibeke Almaas og Klaus Stafto

Layout: Klaus Stafto og Vibeke Almaas

Foto: Mohan Dhanotharan (når kreditering
mangler)

FIAN Norge
Grensen 9A
0159 Oslo

22 42 32 11
22 39 64 51 (fax)

www.fian.no
post@fian.no

SVOLT ER MENNESKESKAPT

Det finst nok mat i verda til å metta alle. Dette slår FN fast. FN slår fast at halvdel av dei som svelt er marginaliserte småbønder, medan 22 prosent er jordlause arbeidarar. Desse gruppene sine største problem er tilgang til eigedom og produksjonsmidlar, og til deltaking i politiske prosessar som igjen kunne ha stogga marginaliseringa.

Ved å gje alle menneske høve til å brødfø seg sjølv, kan altså minst 70 prosent av dei som svelt få det betre. FIAN har lenge peikt på at landbruksreform er ein effektiv metode for omfordeling av ressursar i land der det er mange som svelt. Men det trengs politisk vilje og mot for å gjennomføra slik omfordeling.

Norske styresmakter er ikkje serleg opptekne av omfordeling for å få bukt med svalt. Noreg brukar sine diplomatiske krefter på å få bistandspartnarar til å opna marknadene sine for norske føretak, til dømes i WTO-forhandlingane. Norske føretak burde heller oppmodast til å stø opp om realiseringa av økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettar når dei er aktive i utlandet.

FIAN Noreg leverte nyleg ein rapport til FN-komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettar (CESCR) om Noreg sine utan-omterritoriale menneskerettsplikter. Her slår me fast at Noreg har ansvar for konsekvensane av norsk aktivitet i andre land, og at norsk bistand og handel med andre land må respektera menneskerettane.

Diverre går ein større og større del av norsk bistand til Verdsbanken, og i Verdsbanken er det økonomisk vekst, og ikkje omfordeling, som er strategien for utvikling. Det trengs ei heilomvending av norsk utanrikspolitikk om Noreg skal vera på lag med menneskerettane og arbeida for tilgang til ressursar.

FIAN mobiliserer til kamp for at verdas statar skal etterleva menneskerettane. Menneskerettane treng dei sosiale rørslene, og dei sosiale rørslene treng menneskerettane som eit pressmiddel mot statane.

Trond Sæbø Skarpeteig
leiar FIAN Noreg

COCA-COLA MØTER MOTSTAND I INDIA

For tre år siden startet noen få indiske kvinner kampen mot Coca-Cola med en fredelig sitt-ned-aksjon foran fabrikkportene. I dag truer masseprotester brusgigantens virksomhet flere steder i landet.

Av Veslemøy Ask

Delstaten Kerala, landsbyen Plachimada:

"Etter at Coca-Cola kom, har jeg ikke lenger nok vann i brønnen til å dyrke tomater, peanøtter og chili på gården min. Jorda har blitt til ørken og livsgrunnlaget er tatt fra meg," sier den tidligere bonden P.V Shahulhameed (65).

Anklagene mot verdens mest kjente merkevare utgjør en lang liste. For det første driver Coca-Cola med uansvarlig og massiv vannutvinning som resulterer i at flere brønner og vannreservoarer har blitt tørrlagt. Dette forårsaker vannmangel som er livsviktig for avlinger, samtidig som det rober fattige for rent drikkevann. I tillegg forurenser Coca-Colas fabrikker de lokale vannkildene. De framstiller store mengder giftig avfall som truer miljøet og lokalbefolkningens helse. Det verste er kanskje at selskapet har delt ut sitt giftige avfall som gratis gjødsel til landsbybeboerne. Etter at det ble foretatt laboratorieprøver, viste det seg at "gjødslet" inneholdt store mengder kadmium og bly. Dette er stoffer som kan virke kreftfremkallende og føre til nyre- og leverforstyrrelser. Brusene inneholder også store mengder pesticider, det vil si sprøytamidler – hele 30 ganger høyere enn det EU-standarder tillater.

Coca-Cola Company avviser alle påstander, og hevder de er blitt skyteskive for kamplystne aktivister. Selskapet mener at grunnvannsnivået har sunket på grunn av lite nedbør, og vil ikke ta på seg skylden for alt som kan ha påvirket vann og miljø negativt i områdene de siste årene.

I 2003 informerte distriktets helsemyndigheter innbyggerne i landsbyen Plachimada om at drikkevannet var så forurenset at det var uegnet til bruk. Siden 9. mars 2004 har Cola-fabrikken i landsbyen vært stengt. Tørken gjorde vannkrisen enda verre, og under press fra lokalbefolkningen, samt andre grupper utenfra, beordret delstatsmyndighetene å stenge Cola-

fabrikken. De støttet landsbyrådets vedtak om å ikke fornye Coca-Colas lisens – en dom som brusselskapet anket.

I en rykende fersk domsavgjørelse fra 7. april i år av Keralas Høyesterett, får Coca-Cola innfridd at de kan pumpe opp 500 000 liter vann per dag – gitt at nedbørmengden er normal. Dette betyr ikke at fabrikken kan åpne igjen, men at retten har pålagt landsbyrådet å revurdere om Coca-Cola skal få innvilget en ny lisens. Det vil si at det ikke lenger er opp til Coca-Cola om de vil starte opp igjen virksomheten. På bakgrunn av massiv motstand skal dette besluttes av rettssystemet, landsbyrådet og folket i Kerala.

Delstaten Uttar Pradesh, landsbyen Mehdiganj:

Også i Mehdiganj, en liten landsby 20 km fra den hellige byen Varanasi, har Coca-Cola startet brusfabrikk. Vannbestanden har sunket med 12 meter, og det rapporteres om at giftig avfall blir sluppet ut i en kanal som har sitt utløp i den hellige Ganges elven. Lokalbefolkningen kan også vise til at den dyrkede marken som omgir fabrikken er forurenset. I tillegg er det flere bønder som ikke har fått kompensasjon for jorda de mistet til byggingen av fabrikken.

De lokale initiativene til motstand har hatt stor oppslutning de siste par årene, og en rekke aksjoner har blitt gjennomført.

August 2003: Landsbybeboerne tok med seg en sekk med giftig avfall fra Coca-Colas fabrikkområde og leverte til det lokale forurensningstilsynet.

September: 500 mennesker demonstrerte foran fabrikkportene.

Oktober: Folk gjennomførte en 150 km lang marsj fra en Cola-fabrikk til en annen.

Medio desember: 10 aktivister gjennomfører en fem-dagers sultestreik foran fabrikken, og omtrent 300 mennesker var involvert i aksjonen.

Juni 2004: Flere hundre deltok i en sitt-ned-aksjon foran regjeringsbygget i Lucknow, hovedstaden i Uttar Pradesh.

November 2004: 1500 deltok i nok en demonstrasjon. 6. januar 2005: 500 mennesker demonstrerte.

Myndighetene på sin side har vist liten vilje til

De lokale initiativene til motstand har hatt stor oppslutning de siste par årene, og en rekke aksjoner har blitt gjennomført.

å undersøke anklagene som fremmes av lokalbefolkningen. Tvert imot blir ofte demonstrantene møtt med vold og vilkårlige arrestasjoner.

Delstaten Rajasthan, landsbyen Kala Dera:

Mer enn 50 landsbyer i dette området hvor Coca-Cola driver virksomhet opplever nå vannmangel og økologisk ubalanse. Tre uker etter en demonstrasjon hvor 2000 landsbybeboere deltok, kom en uventet dom fra høyesterett i Rajasthan: Coca-Cola er nå pålagt å merke produktene sine med hvor stor mengde pesticide leskedrikken inneholder. Selskapet anket dommen og mente dette krenket deres rett til å drive "konfidensiell næringsvirksomhet". Retten avslo anken ved å argumentere for at næringsinteresser er underordnet de fundamentale rettighetene. For de mange som deltar i protestene mot Coca-Cola er dette et skritt i riktig retning.

Vann - en menneskerettighet

Den 20. januar i år ble det dannet menneskelige lenker rundt Coca-Colas fabrikker over hele India. Folk beordret brusgiganten å forlate landet. Vann er et offentlig gode og staten er forpliktet til å beskytte vannressursene mot overdreven utnytting. Dersom den ikke gjør det, vil den bli skyldig i brudd på retten til liv, som er nedfelt i den indiske grunnlovens artikkel 21. Retten til vann er også inkludert i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, og er en forutsetning for å kunne realisere retten til mat.

Coca-Cola bør være sitt ansvar bevisst og sørge for at selskapet styrer sin virksomhet i tråd med

menneskerettslige standarder. Den massive mobiliseringen i India skaper motstand for Coca-Colas virksomhet – og kampen vil fortsette så lenge brusgiganten truer retten til vann.

Foto: Kristin Kjæret

Alltid fest og moro?

EN HØYESTERETTSDOM TIL BEGJÆR? ELLER BESVÆR?

Menneskerettighetsaktivister verden over jubler. For første gang i verdenshistorien slår en høyesterettsdomstol fast at de som legger seg sultne hver kveld har krav på mat. Den 23. august 2001 ble Indias byråkrati gitt ansvaret for å sørge for at folk skal få slippe å sulte. Oppdragsgiver: høyesterett.

Av Margot Igland Skarpeteig

Banebrytende høyesterettsdom i India

Endelig er det slått fast i en ordentlig domstol, og ikke bare i fine festtaler og menneskerettighets-konvensjoner: Retten til mat er en juridisk bindende menneskerett på lik linje med retten til ytringsfrihet og andre sivile og politiske rettigheter. Dette har vi ventet på i over femti år! I India har 37 prosent av innbyggerene mindre enn sju kroner til mat, klær, medisiner, bolig og uforutsette utgifter om dagen. Tenk, nå har de alle, med loven i hånd, anledning til å kreve å få spise seg mette!

Sult i et land med overflod

De to første månedene etter at dommen falt var avisene fulle av lesestoff om de 65 millioner tonn med mat som råtnet eller ble spist opp av rotter i store lagerbygninger, side om side med bilder og faktastoff om enkeltindivider og hele landsbyer som sultet. Den allestedsnærværende underernæringen i et land som fløt over av ris og hvete, var samtaleemnet som 'alle' snakket om. Og myndighetene hang med så godt de kunne. De bevilget 1 620 900 000 rupees (rundt 324 millioner kroner) til varm skolemat for skolebarn, pusset støv av gamle trygdeforskrifter og gjenåpnet nedlagte rasjoneringsbutikker for kasteløse.

Deretter har det gått slag i slag. Barn som kommer med tomme mager på skolen får skolemat, eldre og uføre mottar trygd og kvinner og menn som lever i fattigdom får kjøpe ris, hvete og olje til kostpris i rasjoneringsbutikkene. Eller?

Ikke det, nei. For nå kom 11. september. Indias fattige måtte vike for plassen i mediene, og uten pressens plagsomme blikk var det ikke lenger så nøye hva landets byråkrater gjorde – eller ikke gjorde – overfor dem som likevel var uten krefter til å vise politiske muskler.

Stadig voksende fjell av ris

De 1 620 900 000 rupees til skolemat var i alle fall reddet. Men stopp en halv. Bevilgningen er nok til å gi 1,4 millioner barn et måltid om dagen i ett år. Det er ganske nøyaktig 0,47 prosent av barna som er i skolepliktig alder i India. Hva med de 99,53 prosent av barna som ikke får tilbud om skolemat? Sitter de fortsatt med matte blikk og romlende mager på gulvet i klasserommet? Eller enda verre: Holdes de fortsatt hjemme fra skolen for å bidra til det daglige brød for resten av familien?

For noen år siden ble jeg kjent med en ung gutt fra Tamil Nadu i Sør-India. Paulraj heter han. Han er høfligheten selv, og full av humor og glimt i øyet. Han har fortalt meg litt om åssen det er å sulte:

Det er så vanskelig ikke å ha mat. Når vi ikke har nok mat til å bli mette, føler jeg meg trøtt og det er vanskelig å gå. Jeg har vondt i hodet og bare sitter. Orker ikke å snakke. Mor spiser nesten ingenting. [...] Hvis hun har mat, gir hun den til far og meg. Hun gjør det fordi hun er så glad i oss. Hun er alltid sulten. Og hun er alltid syk.

Paulraj er en helt vanlig ungdom. Han er ferdig med grunnskolen nå, men gjennom hele skolegangen har han dag etter dag sittet svimmel og kreftesløs på skolebenken og forsøkt å samle tankene om det læreren sier. Skolemat har han aldri hatt med seg, og frokost har han knapt smakt i sitt liv. Hadde han fått skolemat, hadde han sikkert sittet på enda mer kunnskap enn han gjør, og han hadde kanskje vært noen centimeter høyere også. I nabolandstaten Kerala har de hatt ordningen med skolemat i en årrekke, og der har barna skytt i været. Befolkningsveksten har eksplodert, bokstavelig talt.

Hvorfor ikke gjøre som i Kerala, la skolebarna få noe av risen fra de mange lagerhallene? Den er vel til svært liten nytte så lenge den ligger der? Mye av risen er allerede for årgangsris å regne, og den blir vel ikke akkurat bedre med årene? Per i dag er den til glede for ingen andre enn rottene og en og annen kakkellakk. Og var det ikke slik at høyesterett faktisk påla myndighetene å låse opp lagerbygningene og gi maten til dem som trengte den? Hvordan kan det da ha seg at risfjellene faktisk ruver ennå mer over lagergulvet sommeren 2005 enn høsten 2001, ivrig innsats fra smånagerne til tross? Hva er grunnen? Jeg tror jeg vet svaret, i alle fall en del av det, men skal ikke røpe det riktig ennå.

Ris innelåst i et klasserom

Selv om risen i de berømte lagerhallene ikke har kommet andre til gode enn rottene, har en og annen skole fått bli med i skolematprogrammet. Slik sikres i alle fall noen skolebarn minst ett måltid mat om dagen. Men akk, det er ikke alltid nok for byråkratene å kjøpe ris og levere den til barneskolene. I landsbyen Dhebradi, for eksempel, ligger risen inne på et avlåst klasserom. Der har den ligget siden en velvillig byråkrat kjørte den til skolen i 2001. Lærerne vet om den, foreldrene vet om den og skolebarna vet om den. Så hvorfor blir den ikke kokt og servert som lunsjrett i storefri? Er grunnen noe så banalt som mangel på kokekar, brensel og vann? Kanskje. Men faren er stor for at årsaken er betydelig mer brutal enn som så.

Og nå er tiden inne for å røpe hva jeg tror er den viktigste grunnen til at så lite har blitt annerledes i India, selv etter den banebrytende høyesterettsdommen: Frykt. Grunnen er frykt. Og frykten rammer på alle plan. De fattige selv. Ansatte i delstatsadministrasjon. Lokale byråkrater. For byråkratene gjelder det først og fremst frykt for å miste jobben, men også frykt for represalier, frykt for vold, og frykt for å bli stevnet for retten. Med ektefelle, barn og svigerfamilie å fø på sier det seg selv at en rettssak eller oppsigelse kan bety en økonomisk ruin for flere enn en selv. Nei, da er det bedre å holde munn.

Høye omkostninger ved å kreve sin rett

Men hvem er det som presser dem til å handle stikk i strid med instruks fra regjering, og til og med etter pålegg fra høyesterett? Jeg kjenner en mann som heter Malayia. Han ruver to hoder over dalitene, går stort sett kledd i dongeribukse og t-skjorte, og hvor han går dufter det eksklusivt etterbarberingsvann. Malavia er godseier, og han har fortalt meg litt om hvordan han og kollegene hans truer byråkratene til å gjøre det de vil. De fleste godseierene er solid bevæpnet, de har sin egen hær, forteller han. Derfor er det mange byråkrater som gjør det de ønsker:

De er kanskje ikke korruperte, de får kanskje ingen penger for det, de gjør det av frykt, på grunn av trusler eller av frykt for trusler.

De som sulter vet like godt, eller helst enda bedre, hvordan det er å leve i frykt.

Hvis en kasteløs eller en fattig vil kjempe for at statens hjelpeprogrammer skal nå oss, da vil han få mange trusler fra godseierne som ønsker å vinne valget. De sier at de skal myrde noen i familien. Politikerne og jordeierne har torpedoer. Og hva kan vi gjøre alene overfor dem? Se på denne kvinnen her, hun er liten og spinkel. Hva ville torpedoene gjøre om hun gikk bort til dem og ba dem om å dra sin vei?

Men dette kan vel umulig være et representativt utsagn? Virkeligheten kan da ikke være så brutal? Neida, ikke alle steder, kanskje. Men alle de stedene jeg har besøkt, fra nord til sør. Alle de seksti organisasjonene jeg har besøkt, og alle de to hundre enkeltmenneskene jeg har intervjuet, forteller om at de var redde. Og mest av alt frykter de godseierene og de som står i ledetog med dem. Men la oss nå se litt på hva godseieren Malaviya sier om saken. Er de virkelig så grusomme?

Undertrykkingens kunst

De første gangene jeg snakket med ham, fortalte ham hvor dus han og de fattige i landsbyen var. De hadde en riktig vennskaplig tone, sa han. Den uforskammede måten han behandlet kasteløse og lavkastefolk på når jeg var sammen med ham, fikk meg imidlertid til å stusse. Etterhvert som han ble kjent med meg, fikk jeg bekreftet min mistanke. Det hadde bare vært skryt. Han forklarte det hele enkelt og greit, uten omveier. Han liker ikke de som tilhører de laveste kastene og er ikke interessert i at de skal ha det bra. Han og familien bruker de virkemidlene som han syns er nødvendig for å holde dem nede:

ildspåsettelse, mishandling og drap. Det er ikke alltid nødvendig å gå til angrep, det holder ofte å true med det. For, som han sier:

Når du har penger, har du også muskler, selvfølgelig. Og denne kombinasjonen, denne gyldne kombinasjonen, kan utrette underverker. Alt er mulig, så sant man har et gevær.

Ikke rart at folk er redde. Frykten hviler tungt over landet.

Linsestuing og åpne høringer

Er det da håp for India? Ja. Landet er så uendelig rikt, rikt på mot og medmenneskelighet, på kunnskap og vilje til endring. Og høyesterettsdommen har gitt mange en ekstra dose med mot og stå-på-vilje. Den har gjort livet bedre for mange. Ikke for så mange som en kunne ha håpet på, men likevel, for de enkeltpersonene det gjelder har dommen hatt kolossal verdi. I de skolene der de har innført varm skolemat, har det skjedd store ting. Barna lærer fortere, og de skjønner mer av det læreren forteller dem. De er mindre syke. Og i klassene har det kommet til mange jenter som før ikke fikk gå på skolen, fordi de måtte hjelpe til hjemme. Jenter og gutter sitter som små lys, side om side, og lytter, noterer og repeterer. Og midt på dagen er det fest: Hvit ris, rød linsestuing og kanskje en kopp deilig, friskt brønnvann attpåtil.

Så ting skjer. Noen steder. Og på noen steder skjer det store ting, ting som ville ha vært utenkelig før den 23. august 2001. I landsbyen Manatu i Jharkland har en

grasrotbevegelse arrangert en gedigen åpen høring om sult og retten til mat. Mange mennesker hadde lidd sultedøden i ukene forut, og en stor andel av befolkningen var kronisk underernærte. Den 9. juli 2002 var det et enormt oppmøte av folk. Flere tusen kom for å delta, og de lyttet i timevis. Mange av de som kom, hadde ikke spist ordentlig på flere dager. Likevel stod de i time etter time og lyttet, kommenterte og applauderte.

Et konkret redskap for retten til liv

Høringen gjorde at de fattige fikk vite om rettighetene sine. Den skapte en følelse av samhold, og bidro til et vanvittig pågangsmot og optimisme. Samtidig gjorde høringen makthaverene beklemte, og sikkert vettskremte også. Det ble stilt krav til både godseiere, byråkrater og politikere. Sånn har høyesterettsdommen bidratt til å skape økt bevissthet om rettigheter for enkeltmennesker og ditto plikter for myndighetene, og på den måten gitt marginaliserte grupper et konkret redskap for å sikre sin rett til å leve. Dommen har gitt dem som lever i frykt og fattigdom en spire av håp, og, ikke minst, den har gitt folk et konkret verktøy i kampen mot urett og sult.

Kilder

Dev, S. Mahendra. 2003. Right to Food in India. Working Paper no. 50. Hyderabad: Centre for Economic and Social Studies.

Drèze, Jean. 200x. Right to Food: From the Courts to the Streets. Allahbad: G.B. Pant Social Science Institute.

Kothari, Jayna. 2004. 'Social Rights and the Constitution'. I: Pracial Lawyer nr. 6 årgang 32.

The Right to Food Campaign. 2003. Status Report: Implementation Of The Supreme Court Order On Right To Food And Work in West Bengal. 20.03.2003. Calcutta.

Unicef. 2004. The State of the World's Children 2005. New York: Unicef.

Kvalitative intervjuer med respondenter og informanter i delstaten Tamil Nadu og Karnataka Sør-India. Intervjuobjektene er anonymiserte for deres sikkerhets skyld.

RETTE TIL MINSTELØNN I INDIA

57 år etter at indiske myndigheter innførte Minstelønnsloven, risikerer fortsatt kvinnelige arbeidstakere å ikke få ordentlig betalt for jobben de gjør.

Av FIAN-lokalgruppen Minstelønn

Chikan Kari er en type håndarbeid som utføres av kvinner i India. Sirlig broderes små sting på et bomullsstoff for å utsmykke ulike klesplagg - et møysommelig og tidkrevende arbeid. Stolthet og tradisjon er knyttet til yrket, der kunnskapen videreføres fra mor til datter. Men det er lite som tyder på at verdien av håndverket blir omsatt til økonomiske gevinster for kvinnene som lager broderiene. I beste fall lønnes en Chikan Kari-arbeider i delstaten Uttar Pradesh med RS 30 (kr. 5) for en heldagsjobb. Dersom arbeidsgiveren ikke er fornøyd med arbeidet, risikerer kvinnen å ikke få betalt i det hele tatt. Dette er dramatisk for fattige familier som ofte må gå sultne til sengs.

Chikan Kari-virksomheten er en del av Indias såkalte uformelle sektor. 92% av hele befolkningen, og 96% av alle kvinner, arbeider innen denne delen av arbeidslivet. Arbeidet i uformell sektor byr på mange utfordringer. Karakteristisk for denne delen av arbeidslivet er at det er svært vanskelig for arbeiderne å fagorganisere seg. I formell sektor finnes det tradisjonelt et klart definert forhold mellom arbeidstaker og arbeidsgiver innenfor et begrenset arbeidslokale. I den uformelle delen derimot, kan arbeidsgivere og oppdragsgivere variere, og arbeidssted kan for eksempel være hjemme eller på gata. De fleste arbeiderne mangler den grunnleggende sosiale og økonomiske sikkerheten som ofte finnes under mer formelle arbeidsforhold. De utgjør dermed en svært sårbar gruppe.

Chikan Kari-arbeidet utføres av både hinduer og muslimske kvinner. De er bare involvert i en liten del av denne virksomheten, resten av arbeidsprosessen kontrolleres av menn. De vasker stoffene, lager design og fungerer som mellommenn for produsenter og butikkeiere. Kvinnene som utfører håndverket mangler kontroll over egen arbeidssituasjon og har få muligheter til å påvirke eller skape forandring. De fleste av kvinnene mangler skolegang, og lese- og skriveferdighetene er enten svært dårlige eller totalt fraværende. Chikan Kari-arbeiderne er ikke organisert i fagforeninger og mangler gode kort på hånden for å forhandle om lønn. De er redd for å be om en bedre pris for jobben de gjør fordi de frykter at arbeidet vil bli tatt fra dem og gitt til andre. I fattige områder er det alltid noen som er villige til å godta en altfor dårlig pris for jobben de gjør. Oppdragsgiverne på sin side har egne familier å brødfø, og ønsker å sitte igjen med mest

mulig selv.

Nasjonal lovgivning stadfester med Minstelønnsloven fra 1948 at alle har rett til minstelønn. I Uttar Pradesh er minstelønnen i dag satt til RS 58,50 (kr. 9) pr dag. Loven skal beskytte de som arbeider i både formell og uformell sektor. Den skal garantere arbeidernes rett til å få utbetalt en minstelønn for den jobben de gjør. I praksis skal den dermed også forhindre at oppdragsgivere og mellommenn presser ned prisen på Chikan Kari-arbeidet til under minstelønn. Alle arbeidere trenger en minstelønn for å overleve, og denne loven må aktivt brukes for at Chikan Kari-kvinnene skal kunne brødfø seg selv.

De som får sine rettigheter krenket er oftest de som er minst i stand til å hevde dem. Tidligere fantes et rapporteringssystem der arbeidere i uformell sektor ble fulgt opp av en statlig ansatt arbeidsinspektør. Chikan Kari-kvinnene i Uttar Pradesh har aldri hørt om et slikt system.

Foto Cecilie Haare

ÅTTE GODE GRUNNER TIL Å SATSE PÅ RETTE TIL MAT

Av Siri Damman

Det finnes en lang rekke gode grunner til å satse på menneskerettigheter når sult og feilernæring skal bekjempes. Her er åtte av dem:

1. Ved å skape sosial utjevning og muligheter for alle til å oppnå god helse, ernæring og utdanning, investerer man i fremtiden. Dette har vist seg å være lønnsomt også ut fra snevre økonomiske beregninger.
2. Retten til mat er forankret i menneskers rettigheter og menneskeverd. Den beskytter individer mot interessene til selskaper og stater. Ved å skape gode levekår for alle, uten diskriminering på bakgrunn av ideologi, kjønn, etnisk bakgrunn eller annet, vil man bygge et godt samfunn for alle. Om man kan oppnå rettferdighet med fredelige midler vil man kunne forebygge sosial uro og eventuell borgerkrig, noe som vil komme alle i samfunnet til gode.
3. Matmangel og sult står ofte i sammenheng med dårlig politisk styring. Jo større omfanget av sult og feilernæring er, jo mer kostbart blir det å reversere situasjonen. Langsiktig matvarehjelp er en dyr og dårlig strategi som skaper avhengighet. En menneskerettighets-basert utviklingsstrategi, derimot, vil legge til rette for at den enkelte skal kunne brødfø seg selv.
4. Ansvarliggjøring, dialog og press er viktige strategier for å sikre menneskerettighetene. Mange land har lovfestet retten til mat. Når man vet hvilket ledd i ansvarskjeden som har ansvaret, kan organisasjoner, enkeltindivider og media legge presset der. Om alt annet slår feil,

kan retten til mat sikres gjennom rettssystemet.

5. Folk som kjenner til sine rettigheter kan legge press på myndighetene. Ulike grupper i befolkningen har ulike behov når det gjelder matsikkerhet, og vil trenge ulike virkemidler. En offentlig inkluderende debatt om verdigrunnlag og holdninger er viktig for å endre på størkede oppfatninger og fordommer om årsaker til sult og fattigdom.
6. Ved å oppnå støtte fra FN eller fra internasjonale frivillige organisasjoner, kan mennesker som sulter få en helt ny autoritet og legitimitet i den nasjonale diskursen. På denne måten kan de stille staten til ansvar for brudd på retten til mat.
7. Det internasjonale menneskerettighetssystemet kan utfordre og korrigere beslutninger og avtaler i WTO og internasjonale finansielle institusjoner (IFI-er). Det utgjør et alternativt ideologisk system basert på verdier som de fleste mennesker, både fattige og rike, vil kunne slutte seg til. USA har vist seg villig til å bruke store ressurser og sine beste jurister på å motarbeide tiltak for å styrke retten til mat. Bare dette er et tegn på hvilket viktig verktøy de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene kan være, om det bare får nok støtte.
8. Historien har vist at rettigheter sjelden overrekkes på et sølvfat, de må erobres fra dem som har makten, gjennom press og konflikter. De økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene legitimerer og gir moralsk og juridisk kraft til kravene til de fattige selv.

BREVAKSJON

FIAN Norge
Grensen 9A
0159 Oslo
22 42 32 11

post@fian.no
www.fian.no

0530.30.01443

RIV UT!

NEPAL: RETTEN TIL MAT KRENKET FOR KAMAIIYA-FAMILIER I TIKAPUR

Rundt 850 Kamaiya-familier kjemper for en verdig rehabiliteringsplan og for retten til å kunne brødfø seg selv. De arbeider per i dag i realiteten som slaver.

Kamaiya-systemet, en form for slavearbeid som har eksistert i generasjoner, ble forbudt av nepalske myndigheter 17. juli 2000. Gjennom frigjøringen ble familiene lovet rehabilitering og mulighet til å brødfø seg selv. Familiene ble forespeilet fruktbar jord for jordbruk, siden mangel på jord og arbeid var hovedårsak til at slavearbeid oppsto. Disse løftene er imidlertid ikke blitt holdt av myndighetene. Familiene lever i fattigdom. Fire år etter frigjøringen, den 17. juli 2004, okkuperte Kamaiyaene den lokale flyplassen i et forsøk på å presse Nepals myndigheter til å gi dem den nødvendig rehabiliteringen og tildelingen av jord.

Kamaiya-systemet har lange tradisjoner i noen deler av Nepals jordbruksområder, blant annet i Tikapur. Det starter med at en person eller en hel familie blir tatt som slaver når de ikke klarer å tilbakebetale lån. Når familiene ikke har hatt mulighet til å tjene til livets opphold på grunn av underbetaling, har de blitt nødt til å ta opp lån fra jordeiere. Lånene er ofte med urimelig høy rente og vanskelige å tilbakebetale, og dette har ført til at generasjoner har blitt tvunget til å leve som slaver på jordeieres jord. Slik var det også for kamaiya-familiene i Tikapur.

Frigjøring av kamaiya-familiene fant imidlertid sted uten noen form for planmessig rehabilitering. Så snart kamaiyaene var frigjort ble de tvunget fra sine bosteder på jordeiernes jord, og utsatt for konstante trusler og trakassering. Den rehabilitering som er tilbudt er i beste fall svært mangelfull. Noen familier ble ekskludert fra listen over de som skulle motta rehabilitering, mens andre har blitt tildelt sertifikat som jordeier, uten å ha blitt tildelt jord. Atter andre har blitt lovet penger, men er ikke registrert som berettiget til å motta jord. De fleste husholdningene har fått tildelt ufruktbar jord hvor det er umulig å dyrke mat. Mange mangler husrom og drikkevann. Som protest på sin situasjon har kamaiya-familiene okkupert en flyplass i Tikapur. De bor nå i små skur på den okkuperte flyplassen. De har intet levebrød og lider av sult og feilernæring, og barna går ikke på skole. De lever under konstant trussel, men nekter å forlate flyplassen før de blitt tildelt sitt eget stykke jord de kan leve av.

FIANs mandat

Nepal har ratifisert FN-konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og har dermed forpliktet seg til å beskytte kamaiyaenes rett til å brødfø seg selv. I forbindelse med frigjøring av kamaiya-familiene i 2000, lovet myndighetene en omfattende rehabiliteringsplan hvor muligheten til å brødfø seg selv skulle sikres. En internasjonal inn gripen er nødvendig for å støtte kamaiyaenes protest mot den systematiske krenkingen av retten til mat og bidra til å oppfylle deres rett til å brødfø seg selv

FIAN oppfordrer sine medlemmer til å støtte kamaiya-familiene i deres kamp for en rettferdig rehabiliteringsplan. Skriv til landbruksministeren, og helst med en kopi til Kongen av Nepal, og be om at de sørger for å sikre familienes rett til å brødfø seg selv.

Brevaksjonen varer til 31. juli 2005.

Vennligst gi FIAN Norge beskjed om eventuelle svar fra myndighetene.

Adresser:

Dr. Tulsi Giri,
Vice Chairman Ministry Council,
Minister of Land reforms and management,
Singh Durbar,
Kathmandu,
Nepal
Fax No : +977-1- 422 01 08

Kopi til :

His Majesty King Gyanendra Bir Bikram Shah Dev
His Majesty Government of Nepal,
Singh Durbar,
Kathmandu,
Nepal.
Fax No : + 977-1- 422 72 86

Norsk oversettelse av brevet:

Dr. Tulsi Giri,
Minister of Land Reforms and Management,
Singh Durbar,
Kathmandu,
Nepal

Kjære Dr. Tulsi Giri,

Jeg fikk nylig vite om Kamaiya-familiens situasjon i Nepal, gjennom deres okkupasjon av den lokale flyplassen i Tikapur, 17. juli 2004. Okkupasjonen ble gjennomført for å minne Nepals myndigheter om deres løfter ovenfor Kamaiya familiene. Rehabilitering og jordtildeling var lovet familiene da de ble frigitt som slavearbeidere fra Kamaiya-systemet, den 17. juli 2000. Uten tildeling av jord, arbeid eller inntekt, har disse familiene intet levebrød, og er utsatt for sult, feilernæring og dømt til et liv i stor nød.

Frigjøringen av Karnaiyas fant sted uten noen reell rehabiliteringsplan. Så snart Karnaiya-systemet opphørte, tvang jordeierne familiene ut av sine hus, som lå på jordeiernes land, og påførte dem et liv i ytterligere fattigdom. Jeg har blitt informert om at den rehabilitering som er tilbudt verken har vært planmessig eller effektiv. Noen av Kamaiya-husholdningene ble ekskludert fra listen over de som skulle motta rehabilitering, noen hushold har blitt tildelt "Land Ownership Certificates", men ikke blitt tildelt jord. Andre har blitt lovet penger men er ikke blitt registrert som berettiget til å motta et jordstykke. De fleste husholdningen har fått tildelt ufruktbar jord, hvor det er umulig å gro avlinger. I tillegg er det mangel på husrom og drikkevann.

Nepal har ratifisert den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og derfor forpliktet til å oppfylle retten til fullgod mat for Karnaiyaene. Å tilby rehabilitering til Karnaiya familiene er en statlig forpliktelse. Staten krenker her Kamaiyaenes rett til mat og særlig retten til å brødfø seg selv.

På bakgrunn av mitt internasjonale arbeid for å realisere retten til mat, vil jeg be deg om følgende:

1. Innfri Kamaiya familiens rett til å brødfø seg selv, gjennom en planmessig og effektiv rehabilitering, særlig med tanke på mulighet for tilpasset jordbruk.
2. Sett fokus på uregelmessighet innen rehabiliterings prosessen (som utestegning og tildeling av ufruktbar jord).
3. Sørg for at Kamiaya familiene i Tikapur får mat og vann inntil ordentlig bosetting har funnet sted og / eller alternativ inntekt er sikret.

Jeg vil takke for din oppmerksomhet, og jeg setter pris på om du informerer meg om hvilke tiltak du vil igangsette i denne saken.

Vennlig hilsen

Dr. Tulsi Giri,
Minister of Land Reforms and Management,
Singh Durbar,
Kathmandu,
Nepal

Dear Dr. Tulsi Giri,

Recently I heard about the Kamaiya families in Tikapur who have occupied the local airport land on the 17th of July 2004 in order to remind the Government of Nepal of its obligation to provide them with proper rehabilitation and land allocation. Rehabilitation and land allocation was promised to the Kamiayas when they were liberated from the Kamaiya system of bonded labour, on the 17th of July 2000. Without the allocation of land, employment or basic income the Kamaiyas have no means of livelihood and face the threat of hunger, malnutrition and a life of destitution.

The liberation of the Kamaiyas took place without any substantial plan to rehabilitate them. As soon as the Kamaiya system was put to an end, the landlords forced the Kamaiyas out of their houses on the landlord's land, rendering them destitute. The Kamaiyas continue to live in dilapidated houses or in open fields. It was also brought to my notice that rehabilitation, when provided, has not been systematic and effective. Some of the Kamaiya households were excluded from the last data collection for rehabilitation recipients; some households have received Land Ownership Certificates but no land; some have been promised cash but are not listed as eligible to receive land. Most of the households have received unproductive (sandy, stony and riverbank) land where crops cannot be grown. In addition there is lack of housing and drinking water.

Nepal is a state party to the International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights and therefore duty bound to fulfil the right to adequate food of the Kamaiya families. Providing rehabilitation to the Kamaiyas is a state obligation and the state is in violation of the Kamaiyas right to food especially their right to feed themselves. As a person working internationally for the implementation of the right to food, I would like to ask you to:

1. Fulfil the Kamaiyas right to feed themselves by providing them with systematic and effective rehabilitation, in particular land suitable for agriculture.
2. Address the irregularities in the rehabilitation process (like exclusion, provision of uncultivable land).
3. Provide the Kamiayas in Tikapur with food and water at least until proper resettlement has taken place and/or alternative income is flowing.

I would like to thank you for your attention and kindly keep me informed about the action you intend to take on this matter.

Sincerely,

KAN RÄTTEN TILL MAT MÄTAS?

Av Jennie Jonsén (FIAN Sverige)

Genom att skriva under konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (ESK-rättigheterna) förbinder sig stater att uppfylla rätten till mat för hela sin befolkning. Men hur vet vi vad stater uppfyller och vad som inte förverkligas? Vart femte år måste varje konventionsstat rapportera om människorättssituationen i det egna landet till kommittén i Genève. Där granskas om staten verkligen använder alla tillgängliga resurser för att uppfylla de mänskliga rättigheterna. För det behövs väl utarbetade metoder för att mäta huruvida rätten till mat uppfylls, om situationen successivt förbättras över tid, eller om utvecklingen tvärtom tagit ett steg tillbaka. Utarbetandet av indikatorer för ESK-rättigheterna är ett viktigt steg för att förbättra övervakningen av efterlevnaden av rättigheterna. Under de senaste åren har kommittén för ESK-rättigheterna börjat uppmuntra stater att använda sig av en fyr-steps process (IBSA) i rapporteringen, vilket innefattar (1) indikatorer, (2) nationellt satta benchmarks, riktmärken eller mål, (3) scoping av benchmarks och (4) assesment, utvärdering och bedömning.

Tvåårigt projekt

Sedan september förra året arbetar FIAN tillsammans med Mannheims universitet med syfte att ta fram indikatorer för rätten till mat inom ramen för IBSA-processen. Ansvarig för projektet är professor Eibe Riedel som också är vicepresident för kommittén för ESK-rättigheterna. Projektet löper under två år och kommer att avslutas med en expertkonferens under våren 2006 där resultaten kommer att presenteras och diskuteras. Projektet är finansierat av det tyska ministeriet för konsumentskydd, livsmedel och jordbruk.

Syftet är att indikatorerna ska kunna användas av kommittén i deras övervakningsarbete, men också som vägledning för regeringar och som ett verktyg för civila samhället i att identifiera utvecklingen och problem på människorättsområdet och för att hålla stater ansvariga för sina handlingar.

Indikatorer för att mäta rättigheter fokuserar inte enbart på outputs eller resultat som exempelvis hur många människor som lider av undernäring (vilket gäller exempelvis FN:s indikatorer som används för att mäta hunger, fattigdoms- och utvecklingsnivåer), utan mer specifikt på inputs, dvs de lagar, policies och program som ska bidra till att

uppfylla rätten till mat. Detta mäts genom strukturella indikatorer som fångar staters juridiska ramverk; finns rätten till mat i grundlagen? Finns paragrafer som täcker kvinnors rätt att äga och arva jord? Processindikatorer reflekterar själva implementeringsprocessen av regeringars policies och program, så som exempelvis deltagande, huruvida utsatta grupper är representerade eller hur stor del av budgeten som tilldelas de grupper vars rätt till mat inte är uppfyllt.

Att identifiera utsatta grupper

En viktig del i arbetet är att bryta ner relevant data enligt signifikanta variabler såsom kön, klass, etnicitet, religion, geografiskt område, etc. Detta är nödvändigt för att förstå vilka delar av befolkningen som inte har möjlighet att ta del av sina rättigheter för att sedan kunna formulera policies och program som fokuserar på de mest utsatta grupperna, liksom identifierar diskriminering så att hela befolkningen kan få sina rättigheter uppfyllda.

På internationell nivå måste indikatorerna sättas relativt allmänt, eftersom situationen varierar från land till land. Varje land måste sedan sätta upp mål liksom identifiera de grupper och individer som är särskilt utsatta både på nationell liksom lokal nivå. Eftersom vissa länder sannolikt kommer att sätta för låga mål och andra kanske för höga för att vara realistiska, behövs en tredje fas, scoping, där kommittén tillsammans med staten diskuterar sig fram till en realistisk målsättning. Den fjärde fasen syftar till staters rapportering till kommittén då den överenskomna målsättningen utvärderas och bedöms.

JORDREFORM I INDIA

–noen sentrale problemstillinger

Indias lovverk har regler for hvor mye jord den enkelte kan eie og hvordan jord skal fordeles. Likevel eier noen veldig mye jord, mens andre har lite eller ingenting og kan dermed ikke brødfø seg selv. Offentlige myndigheter må derfor bevisstgjøres slik at en demokratisk jordreform gjennomføres samtidig som at jordløse må informeres om sine rettigheter.

Av Stine Olsson

I India oppstod jordreform som en av de viktigste utviklingsstrategiene etter andre verdenskrig. Landsbybefolkningen har hatt store forventninger til at dette vil føre til en positiv endring for de jordløse. Indisk jordbruk og andre tilknyttede aktiviteter sysselsetter i dag 68 prosent av befolkningen i bygdene. Det er statens ansvar å dekke alle basisbehov slik at de skal kunne opprettholde sitt livsgrunnlag (State human rights in India 2000).

To indiske forskere, Diwakar & Mishra ved GIRI Institute i Lucknow, har gjort en omfattende husholdsundersøkelse i delstaten Uttar Pradesh. Deres funn viser en sammenheng mellom mangel på jord og sosioøkonomisk tilbakegang samt at dårlig infrastruktur påvirker mangel på skole- og helsetjenester. De påpekte også at redistribuering av jord har bidratt til å skape økonomisk sikkerhet. Produksjon av jordbruksprodukter har økt, noe som også har ført til økt matsikkerheten. Indirekte har jordsikkerhet også medført tilgang til offentlige tjenester og mulighet for kreditt.

Foto Thore Anton Bredeveien

Jordreformen i India er lovbestemt og det er to lover som er viktig: UPZLA Act, som ble innført i 1951, og Land Ceiling Act, også kalt minstemålsloven, innført i 1960. Myndighetene i Uttar Pradesh har derfor gode verktøy for å bekjempe fattigdommen på landsbygda. Likevel eksisterer det fremdeles fattigdom i delstaten. Innbyggerne har ikke tilgang på lønnet arbeid og heller ikke mulighet til å produsere maten sin selv.

UPZLA Act definerer landområder inn i tre ulike grupper. En av disse er Gramsamaj land, altså land som

er felleseie i en landsby (hva er de andre). I UPZLA Act omfatter et av punktene redistribuering av Gramsamaj land til jordløse mennesker. Hver familie kan få tildelt maksimum 1,3 hektar jord. Dette er ofte mindre jordlapper som ligger inneklemt mellom storbøndernes landområder. Flere storbønder har tilegnet seg mye av felleseiendommen uten at myndighetene har grepet inn. Dersom en jordløs dalit (kasteløs) får tildelt en jordlapp som ligger inneklemt mellom jordområdene til en høyere kaste, har daliten ofte ikke ressurser eller mot til å kjempe for sin jordlapp. I andre tilfeller bruker høyere kaster eller landmafia fysisk vold for å tilegne seg landområder.

Da FIAN besøkte landsbyene Shakroa og Chamroha i 2003 som består av til sammen 100 familier, fortalte landsbyboerne at 55 familier var blitt tildelt landområder for 20 år siden. Per i dag har 44 av disse familiene fremdeles ikke fått tilgang til jordlappen sin. I tillegg hadde noen av landsbyenes kvinner på 80-tallet deltatt i en nasjonal steriliseringskampanje, hvor de ble jord hvis de deltok. Men etter 20 år har fremdeles ingen av kvinnene mottatt jord. Og i dag har landsbyboerne i Shakroa og Chamroha store problemer med å brødfø seg selv.

Diwakar og Mishra (2004) påpeker at ved redistribuering av jord skal det i prinsippet skje på en demokratisk måte. I UPZLA Act er fremgangsmåten for omfordelingen av jorda beskrevet. Deltagelse er her et viktig prinsipp. Landsbyen må innkalle til et åpent møte, som ledes av Gram Pradhan, landsbylederen. Dette møtet avgjør hvem som skal få tilgang til jord. På grunn av korrupsjon blant

statlige funksjonærer er disse møtene ofte lukket med kun 4-5 deltagere. Studien til Diwakar og Mishra viser at mange storbønder betalte funksjonærene for at de ikke skulle ta fra dem eller kartlegge "overflødige" jordbruksområder. Husholdninger som ikke hadde penger til å bestikke funksjonærene forble derfor jordløse. Hvis myndighetene undersøkte og forfulgte slike saker, ville store landområder kunne bli frigitt til landløse i Uttar Pradesh.

I følge Minstemålsloven er det definert en øvre grense for hvor mye jord en landeier kan ha. Grensen

er satt til 5 hektar dyrkbar jord. Man kan eie mer jord dersom jorda man har er lite fruktbar, eller ikke så godt egnet til å dyrke på. Jordområder utover dette skal redistribueres til jordløse. Da FIAN i 2004 tok opp problemet med manglende tilgang til jord blant innbyggerne i FIANS utvalgte landsbyer i Chitrakoot med Revenue Department (departementet som jobber med jordsaker) i Uttar Pradesh, fikk vi følgende svar: "Det finnes ikke overskuddsjord tilgjengelig for de jordløse i Chitrakoot." I 2004 snakket FIAN også med byråkrater i Social and Welfare Department (samfunns- og velferdsdepartementet). De påpekte at til tross for Minstemålslovens bestemmelser, kan man ikke hevde at ingen eier mer enn de har lov til. Det finnes ingen kontrollmekanismer eller instanser som sjekker hvor mye jord hver bonde eier. Mange bønder har også registrert jordlapper i falske navn eller i mindreåriges barns navn.

Frastjålet jord av myndighetene

Myndighetene har definert store områder som Gramsamaj. Målet har vært å i vareta skogene og verne dem. En del land som tidligere var Gramsamaj land er derfor gitt til Forest Department (skogsdepartementet). I 1973 fikk Uttar Pradesh en nasjonalpark og et tigerreservater. Myndighetene holder streng oppsikt over disse. Et viktig tiltak var at befolkningen som bodde i disse skogområdene, for det meste adivasier som tradisjonelt sett livnærte seg av skogen, enten skulle få kompensasjon i form av alternative landområder til å dyrke på eller få tillatelse til regulerte former for sanking av mat fra skogen (informasjon fra Revenue Department).

I 2003 fikk FIAN kjennskap til av landsbyboere i landsbyen Elha at myndighetene i 1992 ville gi skriftlig dokument at de fikk dem 0,9 hektar jord. I 1999 tok derimot skogsdepartement jordlappene og definerte dem som skogsreservat. Innbyggerne ble tvunget til å flytte. Ingen av disse familiene har per dags dato

mottatt kompensasjon fra myndighetene for jorda som ble tatt fra dem. Plutselig var papirene de hadde fått fra Revenue Department ugyldige. Landsbyboerne fortalte FIAN at de var nødt til å betale penger til politiet eller myndighetene for å få tilgang til skogsområder for å sanke eller dyrke mat. På grunn av deres manglende tilgang på jord lider landsbyboerne av feilernæring og matmangel.

Da FFM i 2004 snakket med offentlig ansatte i Revenue Department fortalte de at de ikke kunne gjøre noe med situasjonen til landsbyboerne i Elha. Siden det i dag er skogsdepartementet som har ansvaret for disse områdene, er det også de som er ansvarlig for de tvangsflyttede adivasiene.

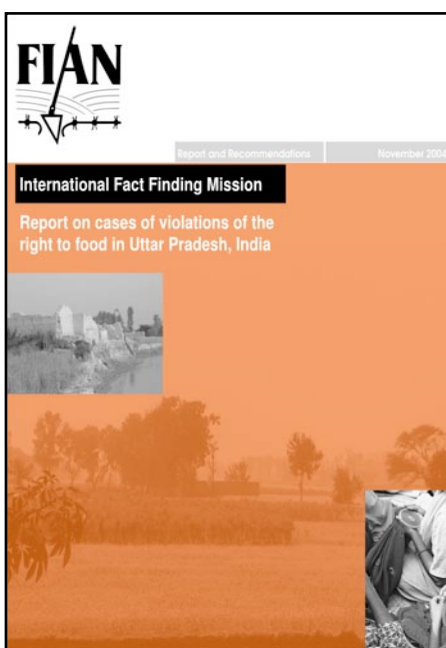
Storgodseier nekter å følge Høyesterettsdom

I 1993 ble 150 dalitfamiliene i Udham Singh Nagar, Uttaranchal, tvunget til å forlate jorda si. En mektig godseier i nabolaget, P.N. Mehta, jaget vekk familiene med bulldosere og bevæpnet lokalt politi. 40 personer ble fengslet og ble holdt i én trang celle på ca 4,5 * 3,3 meter. På grunn av trengsel og varme besvimte flere og politiet måtte til slutt løslate 25 personer for å forhindre dødsfall. Resten ble løslatt mot kausjon etter 15 dager. Familiene har ikke turt å vende tilbake til området og er derfor bosatt i en landsby i nærheten.

Siden denne brutale hendelsen har familiene ikke hatt tilgang til jorda si og de eier heller ikke nye jordlapper. Familiene har klaget Mr. Mehta inn for Indias rettsystem for å ha frarøvet jord som rettmessig tilhører dem. De fikk medhold i Høyesterett i 1996. Men ennå har ingen av familiene kunnet flytte tilbake fordi lokale myndigheter overser deres rettigheter og samarbeider med Mr. Mehta.

Kilder

Diwakar & Mishra. 2004. Land Reforms and Human Development. Manak Publications, New Delhi

Lyst til å lese mer?

I rapporten til venstre kan du lese flere eksempler om jordreform i India. Rapporten kan du hente fra FIAN Norges nettsted: <http://www.fian.no>

HVORDAN GJENNOMFØRE RETTEN TIL MAT?

Av Ida-Eline Engh

Overvåking av sosioøkonomiske rettigheter er betydelig forbedret de siste ti årene. Overvåking av prosessen mot gjennomføring har imidlertid fått mindre oppmerksomhet. Dette skyldes først og fremst at man mangler forståelse av hva en god prosess innebærer.

For å sikre en god prosess, har begrepet kapasitetsutvikling blitt en dominerende strategi både i nasjonal politikk og i internasjonalt samarbeid de siste 20 årene. Begrepet kapasitetsutvikling blir nå i økende grad foretrukket framfor kapasitetsbygging for å understreke at utfordringen ikke ligger i å skape kapasitet, men i å videreutvikle og styrke allerede eksisterende kapasitet.

Det er mange definisjoner av kapasitetsutvikling. Hovedfokus er vanligvis på individers, gruppers eller organisasjoners evne til å identifisere og løse problemer over tid.

Kapasitetsutvikling i gjennomføring av sosioøkonomiske rettigheter

Det er mange grunner til at det er viktig å fokusere på kapasitetsutvikling i gjennomføring av sosioøkonomiske rettigheter. For det første er det viktig å forstå hva kapasitet innebærer, eller bør innebære, om man skal utarbeide effektive politiske programmer. For å forstå hva som må utvikles, må vi også vite hvilken kapasitet som allerede finnes.

“Tilgjengelige ressurser” og “gradvis gjennomføring” er sentrale begreper i kapasitetsutvikling og menneskerettighetsovervåking. Siden det ofte er vanskelig å fastslå hvilke ressurser som er tilgjengelig, er det viktig å skille mellom mangel på politisk vilje og mangel på andre deler av kapasitet. Dette skillet blir klarere om man undersøker kapasitetsutvikling i bestemte kontekster og i forhold til bestemte rettigheter.

I samsvar med kapasitetsutvikling, fokuserer “gradvis gjennomføring” på prosess. Det endelige målet er full gjennomføring av sosioøkonomiske rettigheter, men gradvis gjennomføring peker på nødvendigheten av en god prosess på veien mot dette målet.

Et rammeverk for kapasitetsutvikling

I et forsøk på å definere kapasitet i gjennomføring av menneskerettigheter, har FNs barnefond (UNICEF) foreslått et kapasitetsrammeverk som består av fem komponenter: (1) mandat og autoritet, (2) lederskap og politisk vilje, (3) tilgjengelig kapital, (4) evne til å fatte beslutninger, og (5) kommunikasjonsevne.

Mandat og autoritet

Den første kapasitetskomponenten innebærer nasjonale og internasjonale forhold som har innvirkning på statens autoritet til å imøtegå sine menneskerettighetsforpliktelser. Statens autoritet kan blant annet bli begrenset av internasjonale og nasjonale avtaler som indirekte eller direkte er i strid med menneskerettighetsforpliktelsene, slik som patentavtaler eller Verdens handelsorganisasjons jordbruksavtale (“WTO Agreement on Agriculture”). Statens autoritet kan også bli begrenset av formelle eller uformelle betingelser i bistandsavtaler. Dette er store og kompliserte temaer, men det er umulig å forstå statens autoritet om man ikke vurderer internasjonale faktorer, slik som handel, matpriser og bistand.

Lederskap og politisk vilje

Selv om staten formelt har forpliktet seg til å ivareta sosioøkonomiske rettigheter, kan den mangle lederskap og vilje til å handle. Mange stater erkjenner ikke sine juridiske forpliktelser. De tilfredsstillter ikke rapporteringskravene til nasjonale og internasjonale overvåkingsorganer, de anerkjenner ikke sine forpliktelser offentlig eller setter loven ut i livet med effektive politiske programmer.

Tilgjengelig kapital

Denne kapasitetskomponenten refererer til tilgjengelighet og tilgang på ulike typer kapital, slik som menneskelig, økonomisk og fysisk kapital. Er den nødvendige kapital tilgjengelig for staten til å imøtegå sine menneskerettighetsforpliktelser? Mangel på kapital, og spesielt økonomisk kapital, blir ofte oppgitt som årsak til at stater ikke er i stand til å gjennomføre sosioøkonomiske rettigheter.

I tillegg til å vurdere tilgjengelig økonomisk kapital, må man også vurdere statens evne til å forvalte denne effektivt. I Sør-Afrika, for eksempel, er det flere eksempler på at myndighetene på provinsnivå ikke bruker de allokerte ressursene. Det er lite poeng i å overøse en begrenset infrastruktur med midler som den ikke er i stand til å bruke produktivt. Allokeringene må ikke overgå kapasiteten til lokal infrastruktur innenfor helse og jordbruk. Derfor må en god prosess også fokusere på å styrke infrastrukturen selv.

Det er en utfordring å vurdere tilgjengelig økonomisk, menneskelig og fysisk kapital, ikke minst siden retten til mat inkluderer en lang rekke sektorer og departementer.

Evne til å fatte beslutninger

Beslutningstaking og handling må bygge på en grundig analyse av årsaker og konsekvenser. I denne prosessen spiller overvåkingssystemer en viktig rolle. Staten må også søke informasjon fra forskningsinstitusjoner og det sivile samfunn for å få en bedre forståelse av menneskers evne til å brødfø seg selv på lokalt nivå.

Spørreskjemaer kan for eksempel være viktige redskaper i beslutningsprosessen. De bidrar med informasjon om hvilken rolle de ulike myndighetsaktørene spiller, og de kan øke statens kapasitet til å fatte beslutninger basert på en grundig vurdering og inngående forståelse av retten til mat.

Kommunikasjonsevne

Denne delen av kapasitet viser til statens evne til å kommunisere internt mellom ulike offentlige departementer og administrative nivåer fra nasjonale til lokale myndigheter, samt kommunikasjon eksternt med rettighetshavere og viktige ikke-offentlige aktører.

Kommunikasjon mellom ulike sektorer, som helse, ernæring, mat og jordbruk, er grunnleggende for at retten til mat skal gjennomføres. I hvilken grad myndighetene i et land satser på å utvikle møteplasser mellom stat og andre aktører gir indikatorer på statens (manglende) evne til å kommunisere internt og med det sivile samfunn.

Konklusjon

De fem kapasitetskomponentene er gjensidig avhengige. For eksempel har lederskap og politisk vilje til å møte menneskerettighetsforpliktelser innvirkning på alle de andre komponentene, blant annet kommunikasjon og beslutningstaking. Femdelingen gjør det likevel mulig å organisere komplekse ideer innenfor håndterbare kategorier. Det kan også hjelpe til å identifisere innfallsvinkler og kritiske prosesser i gjennomføring av sosioøkonomiske rettigheter.

For å forstå innholdet i hver kapasitetskomponent, er det viktig å utvikle indikatorer. Et lite antall indikatorer er foreslått her, men mange flere er nødvendige om man skal få en inngående forståelse av statskapasitet.

Dessuten må kapasitet kontekstualiseres i forhold til bestemte sosioøkonomiske og politiske faktorer og i forhold til bestemte rettigheter. Dette kan bidra til økt fokus på overvåking av framskritt og tilbakegang i ett land, i motsetning til den tradisjonelle sammenlikningen av situasjonen på ett gitt tidspunkt i flere land. Man kan hevde at alle de fem nevnte aspektene av kapasitet må være til stede for at staten skal kunne imøtegå sine forpliktelser. Innholdet i hver komponent og deres rolle i forhold til hverandre vil imidlertid variere fra et land til et annet.

Forkortet utgave. Fullversjon publisert i *ESR Review 3/2004*:
http://www.communitylawcentre.org.za/ser/esr2004/esr_vol5_no3.pdf

PRESSMIDLER FOR Å REALISERE RETTEN TIL MAT

Av Siri Damman

Så mange som 151 stater – $\frac{3}{4}$ av verdens land – har forpliktet seg folkerettslig til å eliminere sult og legge til rette for at folk skal kunne brødfø seg selv. Disse statene kan holdes ansvarlige både for aktivt å bryte menneskerettighetene og for å vise manglende politiske vilje til å beskytte mot overgrep fra tredjeparter.

Det finnes en rekke internasjonale pressmidler for å få landene til å sikre retten til mat som en menneskerettighet. Slike pressmidler ble utviklet allerede for flere tiår siden når det gjelder de sivile og politiske rettighetene, ved god hjelp av Amnesty. Nå er FIAN og andre internasjonale menneskerettighetsaktører godt i gang med å utvikle tilsvarende mekanismer for de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene. Inntil nylig har FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK-konvensjonen) vært i skyggen av søsterkonvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Dette er nå i ferd med å endre seg.

For det første har landene som har ratifisert ØSK-konvensjonen plikt til å rapportere til Komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter i Genève om i hvilken grad rettighetene er respektert, beskyttet og innfridd. Komiteen oppfordrer frivillige organisasjoner til å levere parallellrapporter om tilstanden i det enkelte land. FIAN leverer ofte rapporter som peker på brudd på retten til mat i ulike land. Disse bidrar til økt fokus på retten til mat og andre økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

For det andre pågår det nå et unikt internasjonalt samarbeid mellom menneskerettighetseksperter (bl.a. FIAN), utviklingsteoretikere og akademikere innen FN, for å videreutvikle innholdet i de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene. Dette gjelder særlig i FAO (FNs organisasjon for ernæring og landbruk), i menneskerettighetskomiteene og hos høykommisæren for menneskerettigheter. Samarbeidet går ut på å avklare hvilke forpliktelser som er knyttet til retten til mat, og hvilke prosess- og resultatindikatorer som er egnet til å måle fremgang i så henseende.

For det tredje arbeides det i både FN-sammenheng og

blant frivillige organisasjoner som FIAN med å gjøre rede for statenes utenomterritoriale forpliktelser. Det innebærer at den enkelte stats menneskerettighetsforpliktelser må ligge til grunn også for landets utenrikspolitikk. Norge er et av de landene som både har ratifisert ØSK-konvensjonen og gjort den til del av norsk lov. Dette gir norske frivillige organisasjoner et sterkt kort på hånden. Det gjør det mulig å kreve at norske myndigheter legger menneskerettighetene til grunn for sine standpunkter i WTO og andre internasjonale fora. Når staters utenomterritoriale forpliktelser klargjøres, vil land som Norge kunne stilles til ansvar for manglende samsvar mellom liv og lære. FIAN Norge har, i samarbeid med Mellomkirkelig råd, skrevet en rapport om de norske utenomterritoriale forpliktelsene landet har overfor sine samarbeidsland.

For det fjerde arbeider internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner, med FIAN i spissen, for å få på plass en internasjonal klageordning for de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene. En slik klageordning finnes allerede for de sivile og politiske rettighetene, gjennom en tilleggsprotokoll til konvensjonen. En slik klageordning innebærer at individer og grupper som har fått sine rettigheter krenket nasjonalt kan få prøvd sin sak av upartiske menneskerettighetseksperter i FN.

Disse fire redskapene er under stadig utvikling, og på hver sin måte bidrar de til at statene juridisk sett kan holdes ansvarlig for sine menneskerettighetsbrudd og manglende beskyttelse av rettigheter som retten til mat.

PATENT PÅ PLYNDRING?

Bokomtale av Lillian Eriksen

Vandana Shiva: *Patent på plyndring? - Om opphavsrett, etikk og nykolonialisme*

I denne boken argumenterer Vandana Shiva for at WTOs patentlovverk, Trade related intellectual properties (TRIPS), har ført til tap og reduserte muligheter for både land og folk i sør. I motsetning til rådende oppfatning i vest, hevder Shiva at patentlovverket ikke stimulerer til menneskelig kreativitet, men til storselskapenes plyndring.

Shiva er en miljøaktivist og boken «Patent på plyndring?» bør helst leses som et bidrag i hennes kamp for miljø, menneskerettigheter og rettferdig utvikling. Formålet med boken er å engasjere leseren til selv å delta i kampen mot dagens patentsystem. Som hun selv skriver: – «Mot slutten av boken håper jeg at mine bekymringer også vil være dine». Men greier hun dette?

Kolonialisering

Hovedbudskapet til Shiva er at vestlige land begår biotyveri gjennom stadig erobring av biologisk mangfold og tradisjonell kunnskap. Shiva mener at vestlige patentsystemer som gjøres globale, er et kolonialiseringssredskap brukt av vestlige land for tilrøving av verdier i sør. Hun viser til at patenter har vært benyttet som erobringssredskaper fra det 16. århundre. – «Tidligere erobret man landområder, gull og mineraler. I dag intellektuell eiendom eller tankeprodukter».

For Shiva er globaliseringen av et vestlig patentsystem et direkte angrep på fattiges økonomiske rettigheter. Gjennom WTOs patentlovverk står indiske bønder i fare for å miste sin kollektive rett til biologisk mangfold, tradisjonell kunnskap, såkorn og medisinske planter, skriver hun.

Det finnes mange eksempler på at tradisjonelle urter og frøsorter har blitt patentert av vestlige selskaper. Det mest kjente tilfellet er kanskje basmatirisen som gjennom århundrer har blitt dyrket og utviklet i India. I 1997 fikk imidlertid selskapet Rice Tec Inc fra Texas patentnummeret 5663484 på basmatirisens linjer og frø. Patentet på denne «oppfinnelsen» er uvanlig omfattende og består av 20 krav. Dersom patentet settes i kraft, må indiske bønder søke tillatelse til å dyrke basmatiris!

Også patenter på nye frøsorter er en trussel mot bønder og biologisk mangfold. Selskapet Monsanto har patentert frø som omfatter hele planteproduksjonsprosessen; fra plantedyrking til avling og salg.

Monsanto har også utviklet frøsorter med et døds-gen, som hindrer bønder i å ta vare på frø til neste avling. I senere tid har tusener av indiske bønder tatt livet av seg, fordi de har blitt lurt til å kjøpe dyre frø og plantegift fra storselskapene. Hun skriver: – «Det er tragisk at vårt folks muligheter til å overleve skal overlates til multinasjonale konserner. Frø kan ikke eies. For bonden er ikke frø bare en kilde til fremtidens planter og mat; det er lagerplass for kultur og historie. Frøet er også det første ledd i matkjeden og dermed det sanne symbolet på matsikkerhet.»

Med TRIP-avtalen er altså patentlovene brakt tilbake til mønsteret fra kolonitiden. I likhet med kolonilandene gjøres landene i Sør avhengige av importerte varer, mens lokal produksjon og fremstilling avvikes.

*Mot slutten av boken
håper jeg at mine
bekymringer også vil
være dine*

Hva kan gjøres?

Shiva etterlyser et beskyttelsessystem mot dagens patentlovverk. Mangelen på et slikt system gjør at dagens form for tyveri av biologisk mangfold og tradisjonell kunnskap vil øke, mener hun. Bondens rettigheter (farmers rights) og konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) er imidlertid en motvekt til oppdretternes rettigheter. CBD har anerkjent den nasjonale suvereniteten som landene har til sin egen biologiske rikdom, og erkjent at tradisjonelle samfunn har bidratt til kunnskap om bruk av biologisk mangfold. Problemet er at disse rettighetene svekkes av intellektuelle rettigheter og TRIPS-systemet. Den virkelige politiske oppgaven er – i følge Shiva – å arbeide for å holde tradisjonelle og biologiske mangfoldssystemer i live.

Er så Shivas bekymringer blitt mine?

Jeg tror at den som leser denne boken, må gripes av urettferdigheten som ligger i patentsystemet. Boken illustrerer på en god måte hvordan et vestlig individ- og profitorientert samfunn berøver seg rettigheter på bekostning av mer tradisjonelle kulturer. Den gir også bekymringer med tanke på hva vi kan forvente oss i fremtiden, når det gjelder patent på medisiner. Vi kjenner jo alle til hvordan amerikansk farmasøytisk industri nektet andre land å produsere HIV/AIDS medisin billigere. Boka er i så måte ett viktig bidrag i utviklingsdebatten. Boken er imidlertid nærmest blottet for motargumenter til eget standpunkt og dermed også noe ensidig. Språket i boken er også enkelte steder dårlig; med så lange setninger at innholdet blir vanskelig å forstå. I tillegg gjentas noen argumenter nærmest som et mantra. Og OBS, leseren bør være oppmerksom på feil i oversettelsen!

Tidligere publisert i fagbladet *Forskningsetikk*.

Å HOLDE NOE I HENDENE – OG SE DEG I ØYNENE

Vi flyr av gårde, vandrer kloden rundt. Vil du være min lidelse? Kan du være den jeg redder i dag? Du krever tiden min om jeg skal være hos deg. Jeg lover deg den for å få din tillit, men tiden min er knapp. Jeg kommer fra landet der tiden går fort. I rett linje framover, rekkefølge, bunker av papir og datamaskiner som summer.

Hva er det ved deg som stanser tiden? Hvorfor velger jeg deg? Ansiktet ditt? Stemmen din og får ører. Hvorfor lytter jeg når du forteller.

Bror drept – to barn gråtende hjem fra skolen. De sier de kommer til å drepe deg pappa. Vi må flykte, dra et annet sted. Kan ikke dra. Tror på noe, kan ikke gi slipp. På det som er vårt, er rett, jeg tror på, må likevel. Elsker min kone, kan ikke bli, må bli, kan ikke slippe

Drømmer

Rettferd

Frykt, kan vi ikke handle utfra...

Jeg sitter og forsøker å følge deg, tankene dine.

Kampen - jeg ikke står i

Motet - jeg ikke trenger

Uretten - de ikke begår mot meg

Jeg vil gråte, jeg vil skrike, jeg vil male deg. Male deg i stort. Sterke farger av ild. Sette sporene av deg ned på lerretet. Gjøre deg evig. Om du dør i morgen. For det er ikke rett, og jeg vil du skal leve.

Jeg maler deg i dagesvis, legger lag på lag og pusser ned. Lar hav og jord blande seg i bakgrunnen av hodet ditt. Dette du kjemper for, tror på: At du skal ha lov til å dyrke din egen jord, uten å bli skutt. Lov til å kreve det som er gitt deg, uten frykt. Jeg vil gråte igjen og håper det hjelper at noen vil høre.

Det er bare dette: Å få lov til å spise seg mett. Det er mat nok til alle. Jeg vet det. Har lest det i statestikker. Har hørt det på møter. Vet det! Det er bare fordelingen det kommer an på.

Jeg strør linser og ris i et verdenkart og vet det er nok og håper på forandring og drømmer om at en dag, før du blir skutt, mens jeg ennå kan vite at du lever så skjer det. Dette at du kan sette din egen spade i jorda og det gror allerede

Foto Kristin Kjæret

Astrid Solgaard

MAGISK OM MENNESKESINNET I KRIG OG KRISE

Bokomtale av Margot Igland Skarpeteig

Laurent Gaudé: *Kong Tsongors død*. Samlaget. 2004

Romanen Kong Tsongors død sit lenge i kroppen. Den gjev viktig innsikt i krigens råskap og dårskap, formidla i eit forunderleg vakkert, nesten rytmisk språk: "Han lytta, og uroa tok han. Han lytta. Og han visste med eitt at dette var dagen da alt skulle ende. Han visste at dette var dagen da han skulle drepe kong Tsongor."

Boka, som har ein fabels form, handlar om ein mektig konge i eit uspesifisert rike i Afrika. Det heile startar med at kong Tsongor skal gifte bort dottera si til ein prins. Det vert ikkje som kongen har tenkt, i staden bryt det ut krig mellom prinsen og ein rival som gjer krav på prinsessa. Prinsessa har ein sentral posisjon i krigen, utan at eg skal røpe kvar ho står. To av brørne hennar, eit tvillingpar, vert ståande på kvar si side i striden, mens yngstebror slepp unna og gir liv til ei historie som vert fortalt parallelt med krigsskildringane. Det er særleg historia om ungguten på vandring som grip meg. Overalt der han kjem vert han fortalt historier om faren sin, den mektige, ærgjerrige og brutale kong Tsongor. Krigens ugjerningar blir på ein satt i perspektiv gjennom refleksjonane han gjer seg over kong Tsongor og gjennom dei ulike symbolhandlingane han gjer for å minnast far sin. Synet på faren modnast gjennom hans møter med verda og med folk som har levd under kong Tsongor herredømme.

Til trass for innslag av magisk realisme, er historia som blir fortalt både truverdig og realistisk. Kong Tsongors død er ei viktig og diverre altfor aktuell bok. Ho demonstrerer korleis krig på ulike vis bryt ned vurderingsevna og moralen til deltakarane. Eit par stadar tykkjer eg skildringane av krigen, i all sin brutalitet, vert for utmalande og langdryge. Til trass for tematikken er dette likevel ei vakker bok, og ho har vorte ein publikums- og kritikarsuksess i forfattarens heimland Frankrike. Romanen, som er den fyrste av Gaudés bøker som er gitt ut norsk, er glimrande omsatt av Tove Bakke.

BALANSERT OG OVERSIKTELEG OM AFRIKAS HISTORIE

Bokomtale av Margot Igland Skarpeteig

Randi Rønning Balsvik: *Afrika i eit historiografisk perspektiv*. Samlaget 2004.

Afrika i eit historiografisk perspektiv fører deg kjapt og balansert innføring inn i Afrikas historie frå år 3000 f.Kr. og fram til i dag. Dei 130 sidene rommar lett tilgjengeleg informasjon om før-koloniale statsdanningar, slavehandel, europeisk kolonialisme, frigjering og politisk styring dei siste tiåra. Balsvik har ein imponerende oversikt over fagfeltet, og ho er god til å stille viktige spørsmål. Til dømes spør ho kva det store våpenarsenalet som mellom anna multinasjonale selskap har forsynt diktatorar med, har betydd for utfallet av konflikter og krigar på kontinentet. Ho gjev ikkje svar på alle spørsmåla ho stiller, men får ein til tenkje.

Boka presenterar fyrst og fremst afrikansk realhistorie. Kontinentets idéhistorie og skildringar av vanlege folks liv er gitt heller liten plass. Eit visst inntrykk får ein likevel av kontinentets idéhistorie, i og med at Balsvik gir informasjon om kva for perspektiv ei lang rekkje historikarar, også afrikanske, til ulike tider har hatt på hendingar i Afrika. Denne historiografiske tilnærminga til historia gir boka ein ekstra dimensjon, den gjer lesaren meir oppmerksom på at forståinga av det afrikanske kontinentet alltid vil avhenge av den enkeltes ståstad. Med enkelte unntak skriv Balsvik om Afrika sør for Sahara. Litt er nemnt om Egypt og Algerie, men elles er det lite om Nord-Afrika.

Boka er informasjonstett, men med sitt gode og enkle språk vert ho likevel ikkje tung. Ei handfull skrive- og skjønneheitsfeil er litt skjemmande. Dei rokkar likevel ikkje ved det elles gjennomarbeidde, solide og truverdige inntrykket boka gir. Afrika i eit historiografisk perspektiv er ei historiebok som manar til refleksjon og ettertanke omkring kva som skjer og har skjedd på kontinentet, og ho er sers lesbar for alle som ynskjer forstå Afrika betre.

B ØKONOMI
ÉCONOMIQUE

Returadresse: FIAN Norge
Grensen 9A, 0159 Oslo

FIANs SUKSESS AVHENGER AV DIN DELTAGELSE!

Etter mer enn 30 års kamp kan urfolkene endelig feire at de har fått rett til jord i Raposa Serra do sol i delstaten Roraima i Brasil. FIAN har støttet urfolkets kamp og organisert flere internasjonale kampanjer.

Det internasjonale presset har hatt stor betydning og påvirket at presidenten Lula nå har oppfylt sine menneskerettighets forpliktelser og signert et reguleringsdokument som anerkjenner 15 000 urfolk som rettmessige eiere av 2 mill. hektar landområde. Medlemmer i FIAN Norge har bidratt gjennom brevaksjoner og mottatt svar fra guvernøren i delstaten.

FIAN-medlemskap koster 200 kr pr. år.

- Jeg ønsker å bli medlem i FIAN Norge og skrive brev.
- Jeg ønsker å bli støttemedlem i FIAN Norge.
- Jeg ønsker mer informasjon om FIAN.

Porto

Navn _____

Adresse _____

E-post _____

FIAN Norge
Grensen 9A
0159 Oslo

www.fian.no